

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до ч. 1 ст. 509 ЦК України зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Зобов'язання виникають з підстав, встановлених ст. 11 цього Кодексу, зокрема договорів та інших правочинів (ч. 2 ст. 509 ЦК України).

Зобов'язання припиняється на підставах, встановлених договором або законом (ч. 1 ст. 598 ЦК України). Ці підстави зазначені в статтях 599, 600, 601, 604—609 ЦК України, в яких не передбачено такої підстави припинення зобов'язання, як ухвалення судом рішення про задоволення вимог кредитора.

За відсутності інших підстав, передбачених договором або законом, зобов'язання припиняється його виконанням, проведеним належним чином (ст. 599 ЦК України).

Належним є виконання зобов'язання, яке прийняте кредитором і в результаті якого припиняються права та обов'язки сторін зобов'язання.

Саме по собі ухвалення судом рішення про задоволення вимог кредитора, виконання якого не здійснено, не припиняє зобов'язальних правовідносин сторін договору, не звільняє боржника від відповідальності за невиконання ним грошового зобов'язання та не позбавляє кредитора права на отримання сум, передбачених ч. 2 ст. 625 ЦК України

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України

від 12 березня 2009 р.

(в и т я з)

Колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України, розглянувши у судовому засіданні справу за позовом К. до Ж. про стягнення суми боргу з урахуванням індексу інфляції та 3 % річних від простроченої суми за скаргою К. про перегляд у зв'язку з винятковими обставинами рішення Апеляційного суду Одеської області від 21 листопада 2007 р. та ухвали Верховного Суду України від 18 березня 2008 р., встановила таке.

У травні 2007 р. К. на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК звернулась із позовом до Ж. про стягнення суми боргу з урахуванням індексу інфляції та 3 % річних від простроченої суми. Позивачка зазначала, що на підставі договорів позики від 4 і 5 червня 2002 р. вона передала Ж. 426 тис. 368 грн на строк до 4 вересня 2002 р. Оскільки відповідач умови договору не виконав, Іллічівський міський суд Одеської області рішенням від 20 вересня 2004 р. постановив стягнути з нього з урахуванням індексу інфляції та 3 % річних борг у сумі 505 тис. 177 грн за період з 20 вересня 2002 р. до 20 лютого 2004 р.

У зв'язку з невиконанням відповідачем судового рішення й боргових зобов'язань місцевий суд 2 березня 2007 р. ухвалив рішення про стягнення з нього індексу інфляції з боргової суми за період з березня 2004 р. до жовтня 2006 р. та 3 % річних за період із травня 2004 р. до листопада 2006 р. у розмірі 190 тис. 448 грн.

Ураховуючи те, що обидва судові рішення не було виконано, борг не повернено, позивачка просила стягнути з відповідача суму у розмірі 17 тис. 55 грн згідно з індексом інфляції за період з листопада 2006 р. до березня 2007 р. та 3 % річних від суми боргу за період із грудня 2006 р. до травня 2007 р. у розмірі 6 тис. 396 грн.

Заочним рішенням Іллічівського міського суду Одеської області від 6 серпня 2007 р. позов К. задоволено.

Апеляційний суд Одеської області рішенням від 21 листопада 2007 р. зазначене рішення місцевого суду скасував, у задоволенні позову К. відмовив.

Верховний Суд України ухвалою від 18 березня 2008 р. касаційну скаргу К. відхилив, рішення Апе-

ляційного суду Одеської області від 21 листопада 2007 р. залишив без змін.

У квітні 2008 р. К. звернулася до Верховного Суду України зі скаргою про перегляд рішення Апеляційного суду Одеської області від 21 листопада 2007 р. та ухвали Верховного Суду України від 18 березня 2008 р. у зв'язку з винятковими обставинами з мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих положень матеріального права — ч. 2 ст. 625 ЦК (аналогічна норма — ст. 214 ЦК 1963 р.), п. 2 ч. 2 ст. 122, п. 2 ч. 1 ст. 205 ЦПК.

На підтвердження неоднакового застосування зазначених правових норм скаржниця навела постанову Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 червня 2003 р., ухвалу Верховного Суду України від 14 жовтня 2003 р. та інші, в яких, на її думку, по-іншому вирішено питання про відповідальність за порушення грошового зобов'язання.

Колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України ухвалою від 26 травня 2008 р. скаргу К. допустила до провадження у зв'язку з винятковими обставинами і, розглянувши її, встановила, що в цьому випадку касаційний суд неоднаково застосував положення ч. 2 ст. 625 ЦК (ст. 214 ЦК 1963 р.) щодо притягнення боржника до відповідальності за прострочення ним виконання грошового зобов'язання.

Вирішуючи питання про усунення зазначених розбіжностей, колегія суддів виходила із такого.

У справі, яка розглядалася, встановлено, що за договорами позики від 4 і 5 червня 2002 р. Ж. зобов'язаний був у строк до 4 вересня 2002 р. повернути позивачці 426 тис. 368 грн, однак своїх зобов'язань не виконав і на час ухвалення судом оскаржуваних рішень.

При цьому з метою примусового виконання боржником грошового зобов'язання К. двічі зверталась із позовами до суду, за якими Іллічівський міський суд Одеської області ухвалив рішення, що набрали законної сили: від 20 вересня 2004 р. про стягнення з відповідача 505 тис. 177 грн боргу з урахуванням індексу інфляції та 3 % річних і від 2 березня 2007 р. про стягнення певної суми у зв'язку з індексом інфляції та 3 % річних за період із травня 2004 р. до листопада 2006 р. у розмірі 190 тис. 448 грн.

1 грудня 2005 р. на підставі рішення суду було видано виконавчий лист, однак стягнення за ним не проведено.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову К., суд першої інстанції вважав доведеним факт невиконання відповідачем грошових зобов'язань до моменту ухвалення рішення, що за висновком суду тягне відповідальність боржника на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК.

Скасовуючи рішення першої інстанції та ухвалюючи нове — про відмову К. у позові щодо стягнення суми згідно з індексом інфляції та 3 % річних із суми боргу за періоди, що минули після ухвалення попередніх рішень (відповідно 20 вересня 2002 р.—20 лютого 2004 р., березень 2004 р.—жовтень 2006 р., травень 2004 р.—листопад 2006 р.), — апеляційний суд виходив із того, що рішення суду від 20 вересня 2004 р. є актом правосуддя, який остаточно вирішив спір по суті й припинив правовідносини сторін за договором позики, тож їхні правовідносини перейшли у сферу виконання судових рішень, які регулюються нормами розд. VI ЦПК, а не ч. 2 ст. 625 ЦК.

За висновком апеляційного суду суд першої інстанції, отримавши зазначений позов К., повинен був діяти відповідно до п. 2 ст. 122 і п. 2 ч. 1 ст. 205 ЦПК, оскільки повторне звернення з аналогічними вимогами й повторне застосування судом відповідальності до боржника за нормою ч. 2 ст. 625 ЦК суперечить вимогам закону.

З такими висновками погодився суд касаційної інстанції, залишаючи рішення апеляційного суду без змін.

На відміну від наведеної практики застосування судами ч. 2 ст. 625 ЦК, суд касаційної інстанції у своїй постанові від 14 жовтня 2003 р. при застосуванні ст. 214 ЦК 1963 р. зазначив, що ухвалення судом рішення про стягнення грошової заборгованості не припиняє кредитних правовідносин сторін, оскільки відповідно до ст. 216 ЦК 1963 р. (аналогічна норма — ст. 599 ЦК) зобов'язання припиняються виконанням, проведеним належним чином, а тому в разі невиконання боржником грошового зобов'язання й після ухвалення рішення про повернення боргу правомірними є вимоги кредитора про стягнення з боржника відсотків за користування кредитом із застосуванням до нього відповідальності, передбаченої ст. 214 ЦК 1963 р.

Такий висновок ґрунтується на законі.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 509 ЦК зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Зобов'язання виникають з підстав, встановлених ст. 11 цього Кодексу, зокрема договорів та інших правочинів (ч. 2 ст. 509 ЦК).

Зобов'язання припиняється на підставах, встановлених договором або законом (ч. 1 ст. 598 ЦК). Ці підстави зазначені в статтях 599, 600, 601, 604—609 ЦК, в яких не передбачено такої підстави припинення зобов'язання, як ухвалення судом рішення про задоволення вимог кредитора.

За відсутності інших підстав, передбачених договором або законом, зобов'язання припиняється його виконанням, проведеним належним чином (ст. 599 ЦК).

Належним є виконання зобов'язання, яке прийняте кредитором і в результаті якого припиняються права та обов'язки сторін зобов'язання.

Саме по собі ухвалення судом рішення про задоволення вимог кредитора, виконання якого не здійснено, не припиняє зобов'язальних правовідносин сторін договору, не звільняє боржника від відповідальності за невиконання ним грошового зобов'язання та не позбавляє кредитора права на отримання сум, передбачених ч. 2 ст. 625 ЦК.

Частиною 2 ст. 625 ЦК передбачено

право кредитора на отримання боргу з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення грошового зобов'язання, а також 3 % річних від простроченої суми та оплати цих сум.

Виходячи з аналізу норм статей 11, 12, 15, 16 ЦК, ст. 3 ЦПК слід зробити висновок, що право, яке захищає суд, має існувати на день прийняття судового рішення.

Наявність судових рішень про стягнення боргу та передбачених ч. 2 ст. 625 ЦК грошових сум за інші періоди невиконання боржником зобов'язання

й відкриття виконавчого провадження за цими рішеннями за відсутності реального виконання боржником свого зобов'язання (добровільного чи примусового) не свідчить про припинення договірних правовідносин сторін.

Таким чином, оскільки у справі, що розглядалася, встановлено, що на момент ухвалення судом рішення борг позивачці не було повернено, то суд апеляційної інстанції не мав підстав для відмови у захисті її права на отримання сум відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК — як відповідальності за невиконання грошового зобов'язання.

Погодившись із таким рішенням, суд касаційної інстанції не усунув допущене апеляційним судом порушення норм матеріального права, у зв'язку з чим ухвалені судами апеляційної та касаційної інстанцій рішення підлягають скасуванню із залишенням у силі рішення суду першої інстанції.

Керуючись ст. 358 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України скаргу К. задовольнила: рішення Апеляційного суду Одеської області від 21 листопада 2007 р. та ухвалу Верховного Суду України від 18 березня 2008 р. скасувала, залишила в силі заочне рішення Іллічівського міського суду Одеської області від 6 серпня 2007 р.

Відповідно до ч. 1 ст. 318 ЦПК України якщо апеляційні скарги на рішення або ухвалу суду першої інстанції були подані в установлені цим Кодексом строки, але надійшли до суду після закінчення апеляційного розгляду справи або коли строки на подання апеляційної скарги у зв'язку з пропусшенням їх з поважних причин були поновлені або продовжені і особа, яка подала апеляційну скаргу, не була присутня під час розгляду справи, апеляційний суд розглядає цю скаргу за правилами цієї глави ЦПК України. Згідно ч. 2 ст. 318 ЦПК України залежно від обґрунтованості скарги, зазначеної в ч. 1 цієї статті, суд ухвалює рішення або постановляє ухвалу відповідно до ст. 307 цього Кодексу. При цьому за наявності підстав може бути скасовано рішення або ухвалу апеляційного суду.

Якщо після розгляду справи в апеляційному порядку апеляційний суд постановив ухвалу про залишення рішення суду першої інстанції без змін, але за результатами розгляду апеляційної скарги другої сторони, що відбувся на підставі ч. 1 ст. 318 ЦПК України, ухвалив нове рішення по суті, він має вирішити питання про скасування своєї попередньої ухвали з огляду на ч. 2 ст. 318 цього Кодексу, оскільки наявність у справі двох ухвал апеляційного суду призводить до суперечностей у питанні набрання законної сили рішенням районного суду

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 22 квітня 2009 р.*

(в и т я з)

У серпні 2004 р. М.І.В. звернулася до суду із позовом до М.І.Я. про усунення перешкод у користуванні квартирою, посилаючись на те, що вона є власником квартири № 2 у м. Одесі, за адресою якої у березні 2004 р. було зареєстровано місце проживання відповідача як її чоловіка. Проте їхній шлюб

було розірвано, тому передбачені законом підстави для реєстрації М.І.Я. відсутні, однак він відмовляється знятися з реєстраційного обліку, чим перешкоджає їй користуватися квартирою.

Позивачка просила прийняти рішення про зняття відповідача з реєстраційного обліку в цій квартирі.

Приморський районний суд м. Одеси рішенням від 9 серпня 2004 р. позов задовольнив.

Апеляційний суд Одеської області ухвалою від 18 листопада 2004 р. рішення суду першої інстанції скасував і постановив передати справу на новий розгляд до того ж суду.

Під час нового розгляду справи М.І.Я. пред'явив зустрічний позов до М.І.В., Ч., Є. та С. про визнання права власності на ½ частини квартир, визнання договорів дарування та купівлі-продажу недійсними, посилаючись на те, що він з листопада 1999 р. перебував із М.І.В. у фактичних шлюбних відносинах, а з липня 2000 р. — у шлюбі. Упродовж періоду спільного проживання за спільні кошти 25 травня 2000 р. вони придбали ^{184/1000} частини спірної квартири № 2, а вже за час шлюбу 7 квітня 2004 р. вони купили квартиру № 142, тому зазначені помешкання є їхньою спільною сумісною власністю. У серпні 2004 р. він дізнався, що М.І.В. розірвала з ним шлюб і без його на те згоди розпорядилася квартирами, а саме: 7 серпня 2004 р. подарувала Ч. ^{184/1000} частини квартири № 2, а 9 серпня 2004 р. продала квартиру № 142 Є., яка в свою чергу продала цю квартиру С.

М.І.Я. просив визнати за ним право власності на ½ частини від ^{184/1000} частин квартири № 2 та на ½ частини квартири № 142, визнати недійсним договір дарування ^{184/1000} частин квартири № 2, укладений 7 серпня 2004 р. між М.І.В. та Ч., договір купівлі-продажу квартири № 142, укладений 9 серпня 2004 р. між М.І.В. та Є., а також договір купівлі-продажу зазначеної квартири, укладений 21 серпня 2004 р. між Є. та С.

Приморський районний суд м. Одеси рішенням від 19 квітня 2007 р. в задоволенні позову М.І.В. відмовив, а зустрічний позов задовольнив.

Зазначене рішення в апеляційному порядку оскаржили М.І.В. та С.

Апеляційний суд Одеської області ухвалою від 6 лютого 2008 р. апеляційну скаргу М.І.В. відхилив, рішення суду першої інстанції залишив без змін. Він також рішенням від 22 жовтня 2008 р. частково задовольнив апеляційну скаргу С., постановив скасувати рішення Приморського районного суду м. Одеси від 19 квітня 2007 р. в частині вирішення позову М.І.В. та зустрічного позову М.І.Я. про визнання права власності на ½ частини від ^{184/1000} частин квартири № 2, визнання недійсним договору дарування цих частин квартири, укладеного 7 серпня 2004 р. між М.І.В. та Ч., та в цій частині ухвалив нове рішення про задоволення позову М.І.В. до М.І.Я. про усунення перешкод у користуванні квартирою та про відмову в задоволенні зазначених позовних вимог М.І.Я.; у решті рішення суду першої інстанції залишив без змін.

У касаційній скарзі С. просила скасувати ухвалені в справі рішення Приморського районного

суду м. Одеси від 19 квітня 2007 р., ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 6 лютого 2008 р. та постановити нове рішення про відмову в задоволенні позовів.

Ч. та Є. в касаційній скарзі просили скасувати зазначені судові рішення та передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції, посилаючись на порушення судами норм матеріального та процесуального права.

С. та М.І.Я. також звернулися до Верховного Суду України з касаційними скаргами щодо рішення Апеляційного суду Одеської області від 22 жовтня 2008 р.

У касаційній скарзі М.І.Я. просила скасувати рішення апеляційного суду та залишити в силі рішення суду першої інстанції, посилаючись на порушення апеляційним судом норм матеріального та процесуального права. С. просила скасувати рішення апеляційного суду та передати справу на новий апеляційний розгляд, посилаючись на ті самі причини.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши наведені у скарзі доводи та перевіrivши матеріали справи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційні скарги підлягають задоволенню частково з таких підстав.

Відповідно до ч. 1 ст. 318 ЦПК якщо апеляційні скарги на рішення або ухвалу суду першої інстанції були подані в установлені цим Кодексом строки, але надійшли до суду після закінчення апеляційного розгляду справи або коли строки на подання апеляційної скарги у зв'язку з пропусшенням їх з поважних причин були поновлені або продовжені і особа, яка подала апеляційну скаргу, не була присутня під час розгляду справи, апеляційний суд розглядає цю скаргу за правилами цієї глави ЦПК.

Згідно ч. 2 ст. 318 ЦПК залежно від обґрунтованості скарги, зазначеної в ч. 1 цієї статті, суд ухвалює рішення або постановляє ухвалу відповідно до ст. 307 цього Кодексу. При цьому за наявності підстав може бути скасовано рішення або ухвалу апеляційного суду.

Апеляційний суд на зазначені вимоги закону уваги не звернув, розглянув апеляційну скаргу С. після того, як закінчив розгляд справи за апеляційною скаргою М.І.В., та за результатами розгляду скарги С. 22 жовтня 2008 р. цей суд ухвалив рішення про часткове скасування рішення Приморського районного суду м. Одеси від 19 квітня 2007 р. У частині позовів апеляційний суд ухвалив нове рішення по суті, при цьому не вирішив питання про скасування своєї ухвали від 6 лютого 2008 р., якою це ж рішення суду першої інстанції в повному обсязі залишене без змін.

З огляду на положення ст. 223 ЦПК зазначені обставини призвели до суперечностей у питанні

ні набрання законної сили рішенням Приморського районного суду м. Одеси від 19 квітня 2007 р.

За таких обставин постановлені в справі ухвала та рішення апеляційного суду підлягають скасуванню з передачею справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з підстав, передбачених ч. 2 ст. 338 ЦПК.

Керуючись ст. 336 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційні скарги М.І.Я., Ч., Є., С. задовольнила частково: ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 6 лютого 2008 р. та рішення від 22 жовтня 2008 р. скасувала, справу передала на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

За положеннями ст. 289 ЦПК України справа про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, розглядається у п'ятиденний строк з дня надходження заяви у закритому судовому засіданні з повідомленням заявника, особи, щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці, та банку, а у випадках, коли справа розглядається з метою охорони державних інтересів та національної безпеки, — з повідомленням тільки заявника. Неявка в судові засідання без поважних причин заявника та (або) особи, щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці, чи їх представників або представника банку не перешкоджає розгляду справи, якщо суд не визнав їхню участь обов'язковою. Тобто участь особи, щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці, у розгляді відповідної справи не є обов'язковою. Відповідно до ст. 74 цього Кодексу судові повідомлення здійснюються судовими повістками-повідомленнями. Судові повістки-повідомлення надсилаються особам, які беруть участь у справі з приводу вчинення процесуальних дій, в яких участь цих осіб не є обов'язковою. Судова повістка-повідомлення повинна бути вручена завчасно. Повістка-повідомлення, на відміну від судової повістки про виклик, не містить зобов'язання щодо вручення з повідомленням про отримання адресатом та щодо строку її вручення

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 2 вересня 2009 р.
(в и т я г)*

У квітні 2008 р. Державна податкова інспекція України у м. Івано-Франківську (далі — ДПІ) звернулася до суду із заявою про розкриття Івано-Франківською філією відкритого акціонерного товариства «ВІ ЕЙ Бі Банк» (далі — Банк) інформації, що містить банківську таємницю, посилаючись на те, що за результатами діяльності за 2007 р. підприємство релігійної організації «Представництво Місії» (далі — Представництво Місії) не подало декларацію з податку на прибуток, на виклики до податкового органу не з'являється. З метою повного й всебічного контролю за дотриманням податкового законодавства ДПІ просила про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, а саме: обсяг та обіг коштів на рахунках Представництва Місії з 1 жовтня 2007 р. до ухвалення рішення у справі.

Івано-Франківський міський суд рішенням від 15 травня 2008 р., залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Івано-Франківської області від 25 липня 2008 р., заяву задовольнив.

Представництво Місії звернулося з касаційною скаргою до Верховного Суду України, в якій просило скасувати судові рішення, посилаючись на порушення судами норм процесуального права, і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши доводи, наведені у скарзі, та перевіrivши матеріали справи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга задоволенню не підлягає.

На обґрунтування касаційної скарги Представництво Місії посилалося на те, що суди як першої, так і апеляційної інстанцій розглянули заяву ДПІ без їх участі й належного повідомлення про розгляд справи.

За положеннями ст. 289 ЦПК справа про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, розглядається у п'ятиденний строк з дня надходження заяви у закритому судовому засіданні з повідомленням заявника, особи, щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці, та банку, а у випадках, коли справа розглядається з метою охорони державних інтересів та національної безпеки, — з повідомленням тільки заявника. Неявка в судові засідання без поважних причин заявника та (або) особи, щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці, чи їх представників або представника банку не перешкоджає розгляду справи, якщо суд не визнав їхню участь обов'язковою. Тобто участь особи, щодо

якої вимагається розкриття банківської таємниці, у розгляді відповідної справи не є обов'язковою.

Відповідно до ст. 74 ЦПК судові повідомлення здійснюються судовими повістками-повідомленнями. Судові повістки-повідомлення надсилаються особам, які беруть участь у справі, з приводу вчинення процесуальних дій, у яких участь цих осіб не є обов'язковою. Судова повістка-повідомлення повинна бути вручена завчасно.

Повістка-повідомлення, на відміну від судової повістки про виклик, не містить зобов'язання щодо вручення з повідомленням про отримання адресатом та щодо строку її вручення.

Відповідно до матеріалів справи суд першої інстанції повідомляв осіб, які беруть участь у справі, про призначення справи до розгляду на 15 травня 2008 р.

Апеляційним судом також були надіслані повістки-повідомлення про призначення справи до розгляду особам, що беруть участь у справі. Із журналу судового засідання та ухвали Апеляційного суду Івано-Франківської області від 25 липня 2008 р. вбачається, що представник Представництва Місії брав участь у розгляді справи апеляційним судом.

Зважаючи на викладене та керуючись статтями 336, 337 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу Представництва Місії відхилила: рішення Івано-Франківського міського суду від 15 травня 2008 р. та ухвалу Апеляційного суду Івано-Франківської області від 25 липня 2008 р. залишила без змін.

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Скорочення бюджетних асигнувань не може бути підставою для зменшення посадових окладів, надбавок до них та фінансування інших, передбачених Законом України «Про державну службу», гарантій, пільг і компенсацій

ПОСТАНОВА Іменем України

22 червня 2010 р. колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, розглянувши в порядку письмового провадження за винятковими обставинами за скаргою Цуканової О.В. справу за її позовом до територіального управління Державної судової адміністрації України в Сумській області (далі — ДСА) про стягнення невиплаченої премії та надбавки, **встановила:**

У березні 2007 р. Цуканова О.В. звернулася до суду з позовом, в якому просила стягнути на її користь із ДСА суму невиплаченої щомісячної премії за 2005—2006 рр. у розмірі 1 тис. 499 грн 44 коп. і 2 тис. 107 грн 88 коп. надбавки за напруженість та складність роботи за 2006 р.

Конотопський міськрайонний суд Сумської області постановою від 19 березня 2008 р. позов задовольнив у повному обсязі.

Харківський апеляційний адміністративний суд постановою від 17 липня 2008 р. постанову суду першої інстанції скасував і відмовив Цукановій О.В. у задоволенні позовних вимог.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 16 липня 2009 р. постанову апеляційного суду залишив без змін.

У скарзі позивачка, пославшись на наявність підстави, встановленої п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС, просила скасувати судові рішення касаційного та апеляційного судів й залишити в силі постанову Конотопського міськрайонного суду Сумської області. На обґрунтування скарги додано копію ухвали Вищого адміністративного суду України від 5 листопада 2009 р. в іншій справі, в якій, на думку скаржника, ст. 33 Закону від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ «Про державну службу» (далі — Закон № 3723-ХІІ) застосовано по-іншому і правильно.

Перевіривши за матеріалами справи наведені позивачкою доводи, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про наявність підстав для задоволення скарги.

Суд установив, що Цуканова О.В. є державним службовцем і працює в Конотопському міськрайонному суді на посаді секретаря судового засідання.

Відповідно до наказів голови цього суду в 2006 р. вона щомісячно нагороджувалася грошовою премією в розмірі 25 % від середньомісячного заробітку, їй також була встановлена надбавка за напруженість та складність роботи.

Зазначені накази були своєчасно направлені до ДСА, вони ніким не оскаржені та не скасовані.

* Публікується повний текст судових рішень з незначною редакційною правкою.

За таких обставин, керуючись ст. 22 Конституції України, ст. 33 Закону № 3723-ХІІ, суд першої інстанції задовольнив позов.

Апеляційний суд, з яким погодився і суд касаційної інстанції, дійшов висновку, що у відповідача не було можливості виплатити позивачу щомісячні премії та надбавку у 2006 р. з огляду на нестачу бюджетних коштів, а тому в задоволенні позову слід відмовити.

Свої рішення суди обґрунтували тим, що виплати, щодо яких пред'явлено позов, не належать до основних виплат по заробітній платі. Порядок виплати премій регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 р. № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів». Згідно з ч. 2 цієї постанови керівники державних органів у межах затвердженого фонду оплати праці здійснюють преміювання працівників відповідно до їх особистого вкладу в загальні результати роботи, а також до державних і професійних свят та ювілейних дат у 2006 р. в межах коштів, передбачених на преміювання у кошторисі відповідного органу, та економії коштів на оплату праці.

Суди послалися також на Бюджетний кодекс України (далі — БК), згідно з яким розпорядники коштів Державного бюджету України одержують бюджетні асигнування, що є підставою для затвердження кошторисів відповідно до затвердженого бюджетного розпису, і беруть бюджетні зобов'язання та провадять видатки тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами (ст. 51). Крім того, вони зазначили, що згідно зі ст. 75 Закону від 20 грудня 2005 р. № 3235-IV «Про Державний бюджет України на 2006 рік» керівники бюджетних установ утримують чисельність працівників, військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та здійснюють фактичні видатки на заробітну плату (грошове забезпечення), включаючи видатки на премії та інші види заохочень чи винагород, матеріальну допомогу, лише в межах фонду заробітної плати (грошового забезпечення), затвердженого для бюджетних установ у кошторисах або планах використання бюджетних коштів.

Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України погодилася з висновком суду першої інстанції про обґрунтованість позову і визнала, що рішення судів апеляційної та касаційної інстанцій підлягають скасуванню із залишенням в силі постанови Конотопського міськрайонного суду Сумської області.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 33 Закону № 3723-ХІІ оплата праці державних службовців повинна за-

безпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання службових обов'язків, сприяти укомплектуванню апарату державних органів компетентними і досвідченими кадрами, стимулювати їх сумлінну та ініціативну працю.

Заробітна плата державних службовців складається з посадових окладів, премій, доплати за ранги, надбавки за вислугу років на державній службі та інших надбавок. Скорочення бюджетних асигнувань не може бути підставою для зменшення посадових окладів, надбавок до них та фінансування інших, передбачених цим Законом, гарантій, пільг і компенсацій (частини 2, 9 ст. 33 Закону № 3723-ХІІ).

БК регулює відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та розгляду звітів про їх виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Бюджет — це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Однією з конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина є недопущення їх скасування (ч. 2 ст. 22 Конституції) чи звуження їх змісту та обсягу при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів (ч. 3 ст. 22 Основного Закону). У Рішенні Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками) зазначено, що згідно зі статтею 22 Конституції конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (ч. 2), при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (ч. 3). Скасування конституційних прав і свобод — це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація. Звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальними поняття змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини — це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідними правами, що не є однорідними і загальними. Загально-визнаним є правило, згідно з яким сутність змісту основного права в жодному разі не може бути порушена.

Отже, з урахуванням викладеного колегія суддів визнала, що суд першої інстанції, повно встановивши обставини справи, правильно застосував положення ч. 9 ст. 33 Закону

№ 3723-ХІІ, в якій у випадку скорочення бюджетних асигнувань встановлено заборону на зменшення фінансування будь-яких виплат, передбачених цим же Законом, й ухвалив законне судове рішення.

Оскільки при вирішенні спору суди касаційної та апеляційної інстанцій допустили порушення норм процесуального та неправильне застосування норм матеріального права, то ухвалені ними судові рішення підлягають скасуванню із залишенням у силі постанови суду першої інстанції.

Судове рішення Вищого адміністративного суду України скасовано, а справу направлено на новий касаційний розгляд у зв'язку з тим, що, переглянувши в касаційному порядку судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і скасувавши їх, цей суд порушив положення процесуального закону, а саме: не обґрунтував підстави задоволення касаційної скарги особи, яка не брала участі у справі; всупереч вимогам ст. 220 КАС України самостійно дослідив докази, встановив та визнав доведеними фактичні обставини щодо пропуску заявником строку для подання заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, які не були встановлені у скасованих судових рішеннях; не обґрунтував, що обставини, на які посилався заявник, звертаючись до суду з відповідною заявою, не підпадають під поняття «нововиявлені обставини». Крім того, Вищий адміністративний суд України помилково не звернув увагу на порушення статей 245 та 254 зазначеного Кодексу, допущені судами попередніх інстанцій під час розгляду справи — перегляд судом першої інстанції свого рішення за нововиявленими обставинами, незважаючи на те, що на момент відкриття провадження за цією заявою залишилась не розглянута апеляційна скарга на це ж рішення суду

ПОСТАНОВА Іменем України

25 травня 2010 р. колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, розглянувши у відкритому судовому засіданні в порядку провадження за винятковими обставинами за скаргою Горбового В.А. (представника Корлесса Е.М.) справу за позовом Васіна П.К. до Мукачівської об'єднаної державної податкової інспекції Закарпатської області (далі — ОДПІ), виконавчого комітету Мукачівської міської ради Закарпатської області (далі — Виконком) та Голосіївської районної в м. Києві державної адміністрації (далі — РДА), треті особи — товариство з обмеженою відповідальністю «Аллодж» (далі — ТОВ), Олійник Р.М., про визнання неправомірними дій, відшкодування моральної шкоди та зобов'язання вчинити дії, **встановила:**

У травні 2007 р. Васін П.К. звернувся до суду з позовом до ОДПІ, в якому просив визнати неправомірними дії останньої щодо відмови у включенні до Єдиного банку даних про платників податків-юридичних осіб відомостей про позивача як засновника товариства з обмеженою відповідальністю «Дари ланів» та зобов'язати вчинити такі дії. Заявами від 24 червня 2007 р. позивач доповнив позовні вимоги, пред'явивши вимоги до Виконкому та РДА, а також відмовив-

Керуючись статтями 241—243 КАС, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України **постановила:**

Скаргу Цуканової О.В. задовольнити.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 16 липня 2009 р., постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 17 липня 2008 р. скасувати, постанову Конопотського міськрайонного суду Сумської області від 19 березня 2008 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

ся від позовних вимог до ОДПІ. З урахуванням останніх доповнень Васін П.К. просив: визнати протиправною бездіяльність Виконкому стосовно ненадання йому витягу та довідки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (далі — реєстр) щодо відомостей про ТОВ; зобов'язати Виконком надати зазначені витяг та довідку; зобов'язати останнього відшкодувати моральну шкоду; визнати протиправними дії, реєстраційні дії та записи в реєстрі РДА, державних реєстраторів зазначеної адміністрації щодо державної реєстрації змін до статуту ТОВ, внесення записів про зміни до відомостей про ТОВ та зобов'язати РДА скасувати державну реєстрацію змін; внести до реєстру зміни та зареєструвати їх, заборонити відмовляти у державній реєстрації цих змін з будь-яких підстав; включити до реєстру записи про наявність у переліку засновників (учасників) ТОВ лише двох осіб — Васіна П.К. та Олійника Р.М., і належність їм прав учасників та власників часток у статутному фонді ТОВ; скасувати записи про наявність у ТОВ інших учасників і розмірів статутного фонду; визначити порядок здійснення відповідачем зазначених дій.

Мукачівський районний суд Закарпатської області постановою від 31 травня 2007 р. позов задовольнив частково.

Цей же суд ухвалою від 26 грудня 2008 р., залишеною без змін ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду від 6 липня 2009 р., частково задовольнив заяву Корлесса Е.М. про перегляд рішення за нововиявленими обставинами та скасував постанову суду першої інстанції і провадження у справі закрити.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 26 листопада 2009 р. ці рішення скасував, заяву Корлесса Е.М. про перегляд постанови суду першої інстанції за нововиявленими обставинами залишив без задоволення.

У скарзі до Верховного Суду України Горбовий В.А. просив переглянути за винятковими обставинами та скасувати ухвалу Вищого адміністративного суду України із залишенням у силі ухвали апеляційного суду. На обґрунтування зазначеного скаргник додав рішення касаційного суду, в якому, на його думку, одні й ті самі норми права застосовано інакше, ніж у справі, що розглядається.

Перевіривши за матеріалами справи наведені у скарзі доводи, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що скарга має бути частково задоволена з таких підстав.

За змістом ч. 1 ст. 211 КАС право на касаційне оскарження мають сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та обов'язки.

Як убачається з приписів чинного законодавства, судові рішення, яке оскаржується не залученою до розгляду справи особою, повинно безпосередньо стосуватися прав, свобод, інтересів та обов'язків цієї особи, тобто судом має бути розглянуто та вирішено спір у правовідносинах, учасником яких на момент розгляду справи та прийняття рішення судом першої інстанції є скаргник, або у ньому міститься судження про права, свободи, інтереси та обов'язки цієї особи у відповідних правовідносинах.

На порушення вимог ст. 211 КАС Вищий адміністративний суд України, задовольняючи касаційну скаргу Леути В.В., який не брав участі у справі, не обґрунтував, зокрема: підстави такого задоволення; висновки, що права, свободи, інтереси та обов'язки скаргника, який став учасником ТОВ з 20 серпня 2007 р., придбавши частку в корпоративних правах ТОВ, могли бути порушені постановою суду від 31 травня 2007 р. (прийнятою до укладення зазначеної угоди) та судовими рішеннями за результатом перегляду цієї постанови за нововиявленими обставинами.

Крім того, суд касаційної інстанції всупереч вимогам ст. 220 КАС самостійно дослідив докази, встановив та визнав доведеними фактичні обставини, виходячи з яких зробив висновок про пропуск Корлессом Е.М. строку для подання заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами. Такі обставини не були встановлені у скасованих судових рішеннях.

Необґрунтований також висновок цього суду про те, що обставини, на які посилався Корлесс Е.М., не є нововиявленими в розумінні ст. 245 КАС.

Зазначений кодифікований акт не містить визначення нововиявлених обставин. Водночас серед підстав для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами в п. 1 ч. 2 ст. 245 КАС наведено істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи.

Суд касаційної інстанції не обґрунтував того, що обставини, на які посилався заявник, звертаючись до суду з відповідною заявою, не підпадають під поняття «нововиявлені обставини».

У той же час Вищий адміністративний суд України, скасувавши рішення попередніх судів, ухвалених у порядку провадження за нововиявленими обставинами, та залишивши без задоволення заяву Корлесса Е.М. про перегляд постанови суду першої інстанції за нововиявленими обставинами, помилково не звернув увагу на порушення, допущені цими судами під час розгляду справи.

За змістом статей 245 та 254 КАС перегляд рішення суду першої інстанції в апеляційному порядку можливий щодо рішення, яке не набрало законної сили (умовно не набрало законної сили), а перегляд за нововиявленими обставинами — щодо рішення, яке набрало законної сили. Таким чином, перегляд рішення суду першої інстанції за нововиявленими обставинами в той час, коли на останнє подана апеляційна скарга, яка не направлялася для розгляду в апеляційному порядку і не могла бути розглянутою, виключається.

Водночас суд першої інстанції переглянув рішення у справі за нововиявленими обставинами, незважаючи на те, що на момент відкриття провадження за заявою Корлесса Е.М. ще не було вирішено питання щодо апеляційної скарги прокуратури Закарпатської області на це ж рішення суду.

Зазначене порушення залишилось без відповідної правової оцінки та дій з боку апеляційного суду, який погодився з висновком суду першої інстанції про те, що розглядуваний спір не пов'язаний із захистом прав, свобод чи інтересів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, оскільки виник з корпоративних правовідносин між учас-

никами господарського товариства, а тому мав вирішуватися судами в порядку господарського судочинства.

Суд касаційної інстанції не звернув увагу на це порушення закону.

За таких обставин рішення Вищого адміністративного суду України не є законним, підлягає скасуванню із направленням справи на новий касаційний розгляд.

Керуючись статтями 241—243 КАС, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України **п о с т а н о в и л а:**

Скаргу Горбового В.А. задовольнити частково.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 26 листопада 2009 р. скасувати, справу направити на новий касаційний розгляд.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, крім випадку, передбаченого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

РІШЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

Відповідно до положень ч. 1 ст. 182, ч. 2 ст. 331 ЦК України право власності на нерухоме майно виникає в особи з моменту його державної реєстрації. При цьому орган, який уповноважений здійснювати таку реєстрацію, вчиняє тільки відповідні дії в межах чинного законодавства і сам по собі не є особою, яка може заперечувати або визнавати право власності

ПОСТАНОВА

Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 25 серпня 2009 р.

(в и т я г)

У жовтні 2008 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Готельний комплекс «Русь» (далі — ТОВ «Готельний комплекс «Русь») звернулося до Господарського суду м. Києва з позовом до комунального підприємства «Київське міське бюро технічної інвентаризації та реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна» (далі — БТІ), третя особа — товариство з обмеженою відповідальністю «Русь Інтернешнл» (далі — ТОВ «Русь Інтернешнл»), про зобов'язання відповідача здійснити державну реєстрацію права власності на об'єкт нерухомого майна — готельний комплекс «Русь» загальною площею 22 тис. 934,4 м² у м. Києві. На обґрунтування своїх вимог позивач зазначив, що цей об'єкт нерухомості є внеском ТОВ «Русь Інтернешнл» до статутного фонду ТОВ «Готельний комплекс «Русь», який передано останньому за актом приймання-передачі від 12 червня 2008 р. і на який 24 червня 2008 р. Головне управління комунальної власності м. Києва видало позивачу свідоцтво про право власності. 5 вересня 2008 р. ТОВ «Готельний комплекс «Русь» звернулося до БТІ з заявою про реєстрацію права власності, проте відповідач у встановлений законом строк відповідних дій не вчинив. Пославшись на зазначене, позивач просив про задоволення позову.

Господарський суд м. Києва рішенням від 11 листопада 2008 р. позов задовольнив.

Вищий господарський суд України постановою від 26 травня 2009 р. рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Колегія суддів Верховного Суду України ухвалою від 30 липня 2009 р. за касаційною скаргою закритого акціонерного товариства «Туристичний комплекс «Либідь» (далі — ЗАТ) порушила провадження з перегляду в касаційному порядку зазначеної постанови Вищого господарського суду України. Касаційну скаргу обґрунтовано невідповідністю оскаржуваної постанови Конституції України, нормам матеріального та процесуального права, а також різним застосуванням Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, обговоривши наведені у касаційній скарзі доводи і перевіrivши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України визнала, що скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, яким позов задоволено, Вищий господарський суд України виходив із доведеності позовних вимог і відсутності порушення прав та законних інтересів ЗАТ щодо спірного об'єкта нерухомості.

Проте з такими висновками суду погодитися не можна.

Відповідно до ч. 1 ст. 182 ЦК право власності та інші речові права на нерухомі речі, обмеження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації.

За ч. 2 ст. 331 ЦК якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту такої реєстрації.

Зі змісту зазначених норм убачається, що право власності на нерухоме майно виникає в особи з моменту його державної реєстрації. При цьому орган, який уповноважений здійснювати таку реєстрацію, вчиняє тільки відповідні дії в межах чинного законодавства і сам по собі не є особою, яка може заперечувати або визнавати право власності.

Звертаючись до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою на рішення суду першої інстанції, ЗАТ послалося на те, що воно є власником спірного майна, на підтвердження чого надало ряд документів, наявних у матеріалах справи. Таким чином, товариство зазначило, що саме між ним і позивачем виник спір про право власності на цей об'єкт нерухомості.

Водночас, як убачається з матеріалів справи, а саме з відзиву БТІ, на підставі судових рішень 24 жовтня 2008 р. скасовано реєстраційні дії щодо державної реєстрації за ТОВ «Русь Інтернешнл» права власності на готельний комплекс «Русь» та відновлено попередню державну реєстрацію на зазначений об'єкт за ЗАТ. Відповідач також зазна-

чив, що на час розгляду справи до БТІ подано два правовстановлюючих документи на спірний об'єкт нерухомості — від товариства з обмеженою відповідальністю «Русь ЛТД» та ТОВ «Готельний комплекс «Русь», на підставі яких можлива державна реєстрація права власності на готельний комплекс «Русь».

Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, Вищий господарський суд України не дав відповідної правової оцінки зазначеним обставинам, не спростував наданих ЗАТ доказів, належним чином доводів заявника не перевірів і дійшов помилкового висновку про те, що права та законні інтереси останнього не порушено.

Крім того, суд у достатньому обсязі не визначився з характером спірних правовідносин і з огляду на положення ст. 12 ГПК та ст. 17 КАС не перевірів, у порядку якого судочинства підлягає розгляду ця справа.

Враховуючи наведене, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України, керуючись статтями 111¹⁷—111²⁰ ГПК, касаційну скаргу ЗАТ задовольнила: постанову Вищого господарського суду України від 26 травня 2009 р. та рішення Господарського суду м. Києва від 11 листопада 2008 р. скасувала, а справу передала на новий розгляд до суду першої інстанції.

При перегляді в касаційному порядку судових рішень Вищий господарський суд України не звернув увагу на допущені судом першої інстанції порушення норм процесуального права, дав оцінку доказам, які є в матеріалах справи, поставивши під сумнів висновки суду першої інстанції, а отже, вийшов за межі своїх повноважень, визначених ст. 111⁷ ГПК України

ПОСТАНОВА

*Судової палати у господарських справах Верховного Суду України
від 26 січня 2010 р.
(в и т я з)*

У червні 2009 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Нідан+» (далі — ТОВ) звернулося до Господарського суду Закарпатської області із заявою про визнання його банкрутом.

Господарський суд Закарпатської області ухвалою від 26 червня 2009 р. порушив провадження у справі про банкрутство ТОВ у порядку статей 6, 7, 11, 12 Закону від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі — Закон), призначив підготовче засідання, ввів мораторій на задоволення вимог кредиторів боржника та процедуру розпорядження майном боржника на період розгляду справи у суді, призначив Р. розпорядником майна боржника.

Цей же суд ухвалою від 8 липня 2009 р. встановив, що розмір неоспорюваного боржником бор-

гу становить 171 млн 974 тис. 880 грн, зобов'язав боржника у десятиденний строк з дня отримання цієї ухвали подати до офіційних друкованих органів оголошення про порушення справи про банкрутство ТОВ у порядку, встановленому п. 5 ст. 11 Закону, зобов'язав розпорядника майна скласти та подати суду на затвердження реєстр вимог кредиторів до 2 вересня 2009 р., визначив дати проведення попереднього засідання, скликання перших загальних зборів кредиторів і вирішення питання про подальше провадження у справі.

Вищий господарський суд України постановою від 23 жовтня 2009 р. ухвалу Господарського суду Закарпатської області від 8 липня 2009 р. скасував, провадження у справі та касаційне провадження у частині оскарження ухвали цього ж суду від 26 червня 2009 р. припинив.

Колегія суддів Верховного Суду України ухвалою від 10 грудня 2009 р. за касаційною скаргою ТОВ порушила провадження з перегляду в касаційному порядку зазначеної постанови Вищого господарського суду України.

У касаційній скарзі ТОВ просило скасувати цю постанову Вищого господарського суду з підстав її невідповідності рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права та виявлення різного застосування Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України визнала, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 2 ГПК та ч. 2 ст. 6 Закону господарський суд порушує справу про банкрутство за письмовою заявою кредитора чи боржника.

Законом встановлено різні підстави порушення провадження у справі про банкрутство залежно від того, хто саме (кредитор чи боржник) звертається до господарського суду з відповідною заявою.

За заявою боржника справа про банкрутство порушується господарським судом за наявності хоча б однієї з підстав, передбачених ч. 5 ст. 7 та статтями 51, 53 Закону.

Звертаючись до суду із заявою про порушення справи про банкрутство, ТОВ послалося на те, що загальна сума його заборгованості перед кредиторами станом на 1 червня 2009 р. становила 171 млн 974 тис. 880 грн, вартість його основних засобів складала 45 млн 515 тис. 925 грн, загальна сума дебіторської заборгованості становила 341 тис. 272 грн, надало рішення зборів учасників ТОВ від 9 червня 2009 р. про звернення до суду з відповідною заявою.

Вважаючи додані ТОВ до його заяви про банкрутство документи достатніми для прийняття до розгляду, суд першої інстанції порушив провадження у справі про банкрутство.

Скасовуючи ухвалу Господарського суду Закарпатської області від 8 липня 2009 р. та припиняючи провадження у справі про банкрутство ТОВ на підставі п. 1¹ ч. 1 ст. 80 ГПК, Вищий господар-

ський суд України виходив із того, що суд першої інстанції необґрунтовано порушив провадження у справі про банкрутство боржника на підставі ст. 7 Закону за відсутності доказів неспроможності боржника виконати грошові зобов'язання перед кредиторами та про безспірність вимог кредиторів, а отже, відсутності достатніх правових підстав для порушення провадження у справі про банкрутство за заявою боржника, що виключає можливість подальшого руху справи.

Проте погодитись із таким висновком не можна.

У ч. 2 ст. 4¹ ГПК встановлено, що господарські суди розглядають справи про банкрутство у порядку провадження, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених Законом.

Відповідно до ст. 111⁷ ГПК, переглядаючи в касаційному порядку судові рішення, касаційна інстанція на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє застосування судами першої чи апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права і не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти їх.

При перегляді в касаційному порядку ухвал господарського суду Вищий господарський суд України не звернув увагу на те, що суд першої інстанції не перевіряв наявність передбачених ч. 5 ст. 7 та статтями 51, 53 Закону підстав для порушення справи про банкрутство за заявою боржника, дав оцінку доказам, які є в матеріалах справи, поставивши під сумнів висновки, зроблені судом першої інстанції, а отже, вийшов за межі своїх повноважень.

За таких обставин Судова палата у господарських справах Верховного Суду України, керуючись статтями 111¹⁷—111²⁰ ГПК, касаційну скаргу ТОВ задовольнила частково: постанову Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2009 р. й ухвали Господарського суду Закарпатської області від 8 липня та від 26 червня 2009 р. скасувала, а справу передала до суду першої інстанції для розгляду зі стадії порушення провадження у справі.

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до роз'яснень, що містяться у п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 2004 р. № 13 «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів», розгляд справи за відсутності потерпілого без виклику його в судове засідання є істотним порушенням його прав і може стати підставою для скасування вироку.

Вирок суду скасовано, оскільки він розглянув справу за правилами ч. 3 ст. 299 КПК України за відсутності потерпілого без повідомлення його про час і місце розгляду справи, чим також порушив вимоги ч. 3 ст. 299 КПК України

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 21 січня 2010 р.
(в и т я г)

Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська вироком від 13 березня 2009 р. засудив С. і Щ. (кожного) за ч. 1 ст. 162 КК до штрафу у розмірі 850 грн в дохід держави.

Апеляційний суд Дніпропетровської області ухвалою від 6 травня 2009 р. цей вирок залишив без змін.

С. і Щ. визнано винними та засуджено за те, що вони 7 січня 2009 р. приблизно о 18 год. 10 хв., діючи узгоджено, маючи умисел на порушення недоторканності житла П., за обставин, детально викладених у вирокі, незаконно проникли до квартири, в якій мешкала П.

У касаційній скарзі потерпіла порушила питання про скасування постановленого вироку та направлення справи на нове розслідування. При цьому вона посилалася на неправильне застосування кримінального закону, стверджувала, що С. і Щ. викрали її майно на загальну суму 12 тис. 332 грн, а тому їх дії слід було кваліфікувати за ч. 5 ст. 185 КК. П. також вважала, що, призначаючи їм покарання у виді штрафу, суд не врахував, що вони не працюють, раніше судимі за корисливі злочини. Крім того, вона зазначила, що місцевий суд істотно порушив її права, не повідомивши про день та час слухання справи в суді, а апеляційний суд на таке порушення її прав уваги не звернув, до того ж відзначив, що на законність і обґрунтованість рішення суду не вплинуло те, що справа розглядалася за відсутності потерпілої.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи касаційної скарги, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що вона підлягає задоволенню частково з таких підстав.

Відповідно до роз'яснень, які містяться в п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 2004 р. № 13 «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів», розгляд справи за відсутності потерпілого без виклику його в судове засідання є істотним порушенням процесуальних прав потерпілого і може стати підставою для скасування вироку.

Відповідно до матеріалів справи як попередній, так і судовий розгляд справи відбувся за відсутності потерпілої П., без її повідомлення про день досудового розгляду справи та виклику в судове засідання.

При цьому розгляд справи проводився у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 299 КПК.

Разом із тим, як убачалося з показань потерпілої на досудовому слідстві, а також зі змісту її апеляції та касаційної скарги, вона не погоджувалася з висновком органів досудового слідства щодо юридичної оцінки дій С. і Щ. та вважала, що вони не тільки незаконно проникли до її житла, а й викрали майно на загальну суму 12 тис. 332 грн.

За таких обставин, позбавивши потерпілу можливості взяти участь у попередньому та судовому розгляді справи і скористатися своїми правами, передбаченими статтями 246, 267 КПК, а також розглянувши справу у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 299 КПК, за результатами якого П. була позбавлена права оспорювати фактичні обставини справи, суд допустив істотне порушення її процесуальних прав, оскільки вони перешкодили повно та всебічно розглянути справу і постановити законний, обґрунтований і справедливий вирок.

Крім того, відповідно до вимог ст. 65 КК при призначенні покарання суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного й обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів.

Цих вимог закону суд, призначаючи С. і Щ. покарання, не дотримав.

Так, призначивши засудженим мінімальне покарання, передбачене ч. 1 ст. 162 КК, суд послався на те, що вони позитивно характеризуються і щиро розкаялися у вчиненому.

Разом із тим, як убачається з матеріалів справи, С. раніше неодноразово судимий; Щ. вчинила новий злочин протягом іспитового строку за попереднім вироком.

Ці обставини суд при призначенні покарання засудженим належним чином не врахував, а тому колегія суддів вважає, що призначене їм покарання за своїм видом є явно несправедливим через м'якість.

Отже, на думку колегії суддів, суд допустив порушення чинного кримінального та кримінально-процесуального законів, які істотно вплинули на правильність прийняття рішення у справі та є безумовною підставою для скасування вироку і направлення справи на новий судовий розгляд. Під час нового розгляду необхідно всебічно, повно та об'єктивно дослідити всі докази, дати їм належну оцінку й, за умови підтвердження також обсягу обвинувачення, призначити С. і Щ. покарання, яке відповідало б вимогам ст. 65 КК, оскільки з урахуван-

ням даних про їх особи призначене їм покарання за своїм видом є явно несправедливим через його м'якість, про що правильно зазначено в касаційній скарзі потерпілої.

Оскільки апеляційний суд на ці порушення закону уваги не звернув і залишив вирок суду без змін, то його ухвала визнана такою, що підлягає скасуванню.

За таких обставин колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 13 березня 2009 р. та ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 6 травня 2009 р. щодо С. і Щ. скасувати, а справу направити на новий судовий розгляд до того ж суду.

Відповідно до ст. 323 КПК України суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи у їх сукупності, керуючись законом.

Згідно із положеннями ст. 334 КПК України у мотивувальній частині вироку наводяться, зокрема, докази, на яких ґрунтується висновок суду щодо підсудного, із зазначенням мотивів, з яких суд відкидає інші докази.

Порушення судом зазначених вимог закону призвело до скасування вироку

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 28 січня 2010 р.
(в и т я г)*

Шполянський районний суд Черкаської області вироком від 18 грудня 2008 р. засудив М. за ч. 2 ст. 233 КК на п'ять років позбавлення волі, а на підставі ст. 75 КК звільнив його від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком три роки.

Колегія суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Черкаської області ухвалою від 3 березня 2009 р. вирок залишила без змін.

М. визнано винним у вчиненні незаконної приватизації комунального майна м. Ватутіне Черкаської області шляхом використання підроблених приватизаційних документів у великих розмірах. Так, він як приватний підприємець, орендуючи приміщення магазинів, вніс завідомо неправдиві відомості до довідок про витрати на поліпшення орендованого майна щодо фінансування ним робіт з поліпшення, які виконувала компанія, на суму 175 тис. 307 грн, приховавши відомості про повернення йому компанією частини коштів як помилково перерахованих. Надалі зазначені довідки М. використав при здійсненні приватизації шляхом викупу орендованих ним об'єктів комунального майна — приміщень магазинів, загальна вартість яких становить

297 тис. 559 грн, що у 2 тис. 271 раз перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

У касаційній скарзі захисник засудженого М. послався на невідповідність висновків суду фактичним обставинам справи. Він стверджував, що у діях М. відсутній склад відповідного злочину, зазначив, що довідка про фінансування витрат на поліпшення орендованого майна не є приватизаційним документом, а також що у справі допущені істотні порушення кримінально-процесуального законодавства, зокрема, неналежну особу визнано потерпілим, тому просив скасувати судові рішення та закрити справу за відсутністю складу злочину.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, наведені у касаційній скарзі, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що скарга підлягає задоволенню частково з таких підстав.

Згідно з диспозицією ст. 233 КК об'єктом злочину, передбаченого цією статтею, є відносини у сфері приватизації державного і комунального майна, а предметом — державне та комунальне майно.

У цьому випадку предметом злочину були приміщення магазинів, які до приватизації належали до комунальної власності м. Ватутіне. Тому шко-

да, спричинена цим злочином, була завдана лише органу місцевого самоврядування — міській раді. Однак ні під час досудового слідства, ні суд міську раду не залучали як цивільного позивача, а тому вона була позбавлена можливості реалізувати свої права. Водночас без належної мотивації потерпілим у справі визнано приватного підприємця Б.

Зазначені порушення кримінально-процесуального закону надалі вплинули на повноту, всебічність та об'єктивність судового розгляду цієї кримінальної справи.

Так, справа щодо М. була порушена за ч. 2 ст. 233 КК і за таким обвинуваченням надійшла до суду. Під час судового розгляду постановою від 9 лютого 2007 р. процесуальне становище Б. було змінено з потерпілого на свідка. 19 липня 2007 р. прокурор змінив пред'явлене М. обвинувачення з ч. 2 ст. 233 на ч. 1 ст. 366 КК. Цього ж дня Ватутінський міський суд Черкаської області постановою звільнив його від кримінальної відповідальності, а справу щодо нього закриття на підставі Закону «Про амністію». Однак цю постанову суду та постанову про зміну процесуального становища Б. за апеляцією останнього, який уже не був потерпілим, колегія суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Черкаської області ухвалою від 5 лютого 2008 р. скасувала, а справу направила на новий судовий розгляд до іншого — Шполянського районного суду Черкаської області зі стадії попереднього розгляду. Згодом 6 травня 2008 р. суддя зазначеного районного суду постановою відмовив М. у задоволенні клопотання про закриття кримінальної справи стосовно нього за ч. 1 ст. 366 КК на підставі Закону «Про амністію», оскільки потерпілий Б. заперечував проти застосування акту амністії й підтримав попереднє обвинувачення за ч. 2 ст. 233 КК, а за таким обвинуваченням дія цього Закону на М. не поширювалася.

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 67 КПК ніякі докази для суду, прокурора та слідчого не мають наперед встановленої сили. Однак суд на порушення цих вимог кримінально-процесуального закону, принципу всебічності, повноти та об'єктивності розгляду всіх обставин справи використав у вирокі насамперед докази, що підтверджують вину М. у вчиненні ним злочину, не давши оцінку доказам, які можуть спростувати пред'явлене обвинувачення.

Так, на підтвердження вини М. суд послався у вирокі на висновки судових інженерно-технічних експертиз у вигляді звітів про незалежну експертну оцінку об'єктів щодо визначення ринкової вартості приміщень магазинів. Ці експертизи проведені експертом приватної експертно-консультативної фірми з ініціативи Б., про що свідчить відшкодування на його користь судових витрат за ними. Водночас суд не взяв до уваги і не надав у вирокі оцінки даним висновку повторної судово-будівельної

інженерно-технічної експертизи про незалежну експертну оцінку об'єктів щодо визначення ринкової вартості приміщень магазинів. Таким чином, у матеріалах справи містяться висновки експертів з одного й того ж питання, що суперечать один одному. Проте на порушення вимог ст. 334 КПК, згідно з положеннями якої в мотивувальній частині вироку наводяться обставини, що визначають ступінь тяжкості вчиненого злочину та докази, на яких ґрунтуються висновки суду із зазначенням мотивів, з яких суд відкидає інші докази, у вирокі щодо М. не зазначено, з яких підстав суд прийняв за основу один висновок експертизи та відкинув інший.

Крім того, у матеріалах справи міститься рішення міської ради м. Ватутіне від 12 липня 2007 р. про зарахування міською радою витрат М. на проведення капітального ремонту магазину в сумі 61 тис. 285 грн та іншого магазину в сумі 321 тис. 124 грн, які узгоджуються з висновками зазначеної повторної судово-будівельної інженерно-технічної експертизи та яким суд у вирокі взагалі не дав оцінки.

За вирокі суду М. визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 233 КК, а саме у незаконній приватизації комунального майна шляхом використання підроблених приватизаційних документів у великих розмірах. Відповідно до положень п. 5.4 ст. 3 Закону від 26 лютого 2006 р. № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок» до приватизаційних цінних паперів належать цінні папери, які посвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду. Однак питання щодо належності складених М. довідок про фінансування витрат на поліпшення орендованого майна до приватизаційних документів суди першої та апеляційної інстанцій не дослідили.

Судові рішення не містять висновку щодо належності цих довідок саме до приватизаційних документів.

Суд також не взяв до уваги й не дав оцінки рішення Господарського суду Черкаської області від 14 серпня 2009 р., яким постановлено стягнути з М. на користь Української аграрно-промислової торгово-комерційної інвестиційної компанії борг у сумі 153 тис. 3 грн, не зробив висновок, яким чином це рішення може вплинути на доведеність винуватості М. у вчиненні злочину, за який його засуджено.

За таких обставин колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила скасувати вирок Шполянського районного суду Черкаської області від 18 грудня 2008 р. та ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Черкаської області від 3 березня 2009 р. щодо М., а справу направити на новий судовий розгляд.